
P r i n o s i

CRKVA U PLURALIZMU

Ulrich Ruh, Freiburg i. Br.

Herder Korrespondenz
e-mail: ruh@herder.de

UDK: 261.6
261.8
141.113
Primljeno 8/2009.

Otkada postoji kršćanska vjera i kršćanske zajednice, na dnevnom je redu i tema pluralizma. Stoga naslov mojega predavanja izriče trajni problem u dvije tisuće godina duge povijesti kršćanstva, što je istodobno bitni problem, koji se izražava u sljedećim pitanjima. Kako se identitet kršćanskoga odnosi prema njegovim različitim pojavnim oblicima, bilo u liturgijskom životu, ili u pobožnosti, bilo u pravnom poretku ili u teološkom promišljanju? I što znači kršćanski identitet u kritičkoj raspravi s religijskim i kulturalnim strujanjima koja su izazov vjeri i Crkvi u određenom razdoblju ili području? I napokon: Kako stoji s normativnim veličinama i instancama koje trebaju jamčiti identitet kršćanskoga s obzirom na unutarnji i izvanjski pluralizam?

Bilo bi zanimljivo i isplativo pod tim vidom promotriti cijelu povijest kršćanstva i Crkve te pritom istražiti na koji se način problematika pluralizma pokazuje u različitim razdobljima: za vrijeme rane Crkve, u srednjem vijeku na Zapadu, tijekom reformacije i katoličke reforme. To bi međutim nadilazilo okvir jednog predavanja. Ja ću se u svojem izlaganju usredotočiti na razdoblje moderne, dakle na razvitak od vremena prosvjetiteljstva i Francuske revolucije do danas. To je ono povijesno razdoblje, u kojemu i mi još živimo i u kojemu nam valja kršćansku vjeru sačuvati djelotvornom i oblikovati Crkvu kao zajednicu vjernika.

Pritom ću imati u vidu ponajprije društvenu, religijsku i crkvenu situaciju u Europi.¹

I.

Moja prva teza glasi: U moderni se problem pluralizma za vjeru i Crkvu postavlja na posve drugačiji, nov način negoli u prijašnjim vremenima; u jednoj bitno promijenjenoj konstelaciji.

U prvim stoljećima kršćanstvo je postojalo kao religijska manjina bez državne zaštite, u okolišu koji je bio prožet mnogovrsnim religijskim pokretima i filozofskim školama, koje su kršćanstvu djelomično služile kao polazne točke za njegovu poruku, a dijelom su pak nastupale i kao njegovi konkurenti. Zato je ono moralo istodobno izraditi temeljne značajke svojega identiteta, primjerice novozavjetni Kanon, *regula fidei*, te određeni ustroj službe i vodstva.

Zatim je "Konstantinski obrat", označio početak novog obrasca društvene prisutnosti kršćanstva i Crkve. Od vremena kasne antike postupno je nastalo ono što se naziva prikladnom riječi "kršćanstvo" (*Christenheit*), dakle jedan svijet u kojemu je kršćanska vjera davala takoreći nespornan predznak svim životnim područjima, državnom ustroju, znanosti, umjetnosti i kulturi. Unutar tog okvira dolazilo je do sukoba, primjerice između papa i kršćanskih vladara oko prevlasti ili između različitih teoloških škola oko intelektualne vrhovne vlasti tumačenja. U kršćanskoj Europi, nasuprot tome, posve "drukčiji" bili su samo Židovi koje se toleriralo; usto je bilo "pogana" (muslimana) kao izvanjskih neprijatelja kršćanstva.

Reformacija je dovela do značajne promjene te konstelacije. Nastali su novi oblici kršćanskog pluralizma zbog djelomice vrlo konfliktnog susjedstva nekoliko konfesija i nastanka različitih konfesionalno obojenih država i teritorija. U početku međutim to nije značilo načelni lom s modelom "kršćanstva". Barem velike kršćanske konfesije općenito su dijelile zajedničko uvjerenje o kršćanstvu kao zadnjoj normi različitih područja života od jedinstvenog kršćansko-konfesionalnog usmjerenja države, Crkve i kulture.

To se u doba moderne promijenilo. Ona je karakteristična po tome da su otpale općenito priznate, dijelom i prisilno provedene kršćansko-religijske poveznice svih životnih područja,

¹ Da je ovdje češće riječ o Crkvi i društvu u Njemačkoj, proizlazi iz mojega porijekla. Unatoč svem nastojanju oko sveeuropske perspektive, čovjek ipak najbolje poznaje svoju vlastitu domovinu.

te odgovarajući predznak više ne postoji. To se događalo u složenom procesu koji je imao raznolike varijante i odigravao se različitom brzinom, negdje pritajeno, drugdje provaljujući svom silinom i izazivajući žestoke sukobe. Taj proces je primjerice drugačije izgledao u Njemačkoj koja je obilježena dvostrukim, naime evangeličko-katoličkim odrednicama, a drukčije u katoličkoj Španjolskoj ili u Engleskoj, gdje postoji Državna crkva. Ovdje se dakako mora napose spomenuti da je Hrvatska prošla sudbonosni i posebni put, koji je iziskivao mnoge žrtve, a sličan su put u 20. st. morale proći sve zemlje pod komunističkom vladavinom. U njima su Crkve desetljećima silom bile potisnute iz javnog života; istodobno se pokušalo pomoću političke ideologije s religioznim značajkama prisilno integrirati državu i društvo. Ove se godine upravo u Njemačkoj prisjećamo demokratskih promjena (*Wende*) prije dvadeset godina, kada je taj političko-ideološki posebni put doživio svoj kraj, a nekoć komunističke zemlje opet zaokrenule u glavnu struju moderne, sa svim mogućnostima i problemima koji iz toga proizlaze za Crkve i crkvene zajednice.

Prije nego prijedem na potanju analizu današnjega pluralizma u njegovim različitim vidovima kao izazova za kršćanstvo i Crkvu, želio bih reći nekoliko napomena o dosadašnjim kršćanskim reakcijama na pluralističku modernu.

II.

Stoga moja druga teza glasi: U kršćanstvu se tijekom dvaju proteklih stoljeća uočava širok raspon stavova i načina na koji se kritički raspravljalo s modernim društvom. Za Katoličku crkvu Drugi je vatikanski koncil označio odlučujući prijelom u okviru tog razvitka.

Povijest protestantskog i katoličkog kršćanstva različito se odvijala od vremena prosvjetiteljstva i Francuske revolucije. Kratko i pojednostavnjeno rečeno, protestantizam je reagirao na modernu diferencijacijom u vlastitim redovima; u katolicizmu je pak nastala snažna tendencija prema razgraničenju od moderne kulture te nastojanje oko unutaršnjeg jedinstva i zatvorenosti.

U protestantizmu su se od 18. st. razvijale različite osnovne tendencije u načinu razmišljanja; koje su se razlikovale upravo po svojem odnosu prema moderni. Bilo je liberalnih snaga koje su vjerovala u pomirenje kršćanstva i kulture te su kršćansku predaju tumačile u tom smislu. Povrh toga, postojale su i konzervativne struje koje su radije išle na distancu od modernog razvitka društva

i kulture te su kršćanstvo shvaćale kao bedem protiv tog razvitka. Drugi su opet težište stavljali na individualno obraćenje i na stvaranje pobožnih zajednica. U tom je kontekstu, kao primjerice u Nizozemskoj, dolazilo dijelom takoreći do crkvenih raskola, dijelom su različita strujanja ostajala pod krovom jedne Crkve, što je, naravno, nerijetko bilo uzrokom internih razračunavanja oko shvaćanja kršćanske vjere i njezine predaje.

Katolička je crkva prošla drukčiji put: Dakako, postojalo je doduše i "katoličko prosvjetiteljstvo", koje se zauzimalo za obnovu bogoslužja, shvaćanja crkvene službe i teologije. Taj je pokret međutim ubrzo izgubio na značenju u korist koncepcije jednoga zatvorenog, što čvršćeg katoličkog identiteta. Prema njemu Katolička je crkva na čelu s papom, novoskolastičkom teologijom i filozofijom, s katoličkim strankama i udrugama trebala biti *societas perfecta* (savršeno društvo), neka vrst protumodela moderni koja se zanosila napretkom. Treba samo podsjetiti na *Syllabus* Pija IX. iz godine 1864., koji je u sažetom obliku kao zabludu osudio tezu da se rimski pontifeks treba i može pomiriti ili sprijateljiti s napretkom, liberalizmom i modernom kulturom.²

Ne radi se o tome da takvo katoličko shvaćanje Crkve i društva što je prevladavalo od druge polovice 19. st. naovamo paušalno odbacimo. Ipak je nesporno da je ono imalo svoju visoku cijenu, jer je reduciralo koncepciju katoličkog identiteta, a s njim je bila povezana i nesposobnost da se objektivno i diferencirano spoznaju svjetlo i sjene moderne kulture i njezin karakteristični pluralizam. Upravo je zato bio potreban Drugi vatikanski koncil. On je Katoličku crkvu osposobio za pluralizam time što je na nov način odredio odnos Crkve prema "drugima". To ovdje želim pojasniti i zorno prikazati na primjeru nekoliko važnih tema.

U Dekretu o ekumenizmu Koncil je Katoličku crkvu otvorio ekumenskom pokretu, obvezao je na dijalog s drugim kršćanskim crkvama i omogućio suradnju s njima. U Deklaraciji o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama Koncil je ustvrdio da Katolička crkva ne odbacuje ništa od onoga što je u tim religijama istinito i sveto.³ Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu pozvala je Crkvu da istražuje "znakove vremena" i da ih tumači u svjetlu Evanđelja.⁴ Pritom je značajno da posebno poglavlje iz konstitucije *Gaudium et spes* govori o "pomoći koju Crkva prima od

² Usp. *DH*, br. 2980.

³ Usp. *Deklaracija o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama*, br. 4.

⁴ *Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, br. 4.

današnjega svijeta”.⁵ U Deklaraciji o vjerskoj slobodi Koncil je stao na stranu modernog etosa o ljudskim pravima time što je izjavio da ljudska osoba ima pravo na vjersku slobodu.⁶ Uzgredna napomena u svezi s aktualnim povodom: Kako je poznato, Bratstvo pape Pija X. što ga je osnovao nadbiskup Marcel Lefebvre energično odbacuje upravo to otvaranje Drugoga vatikanskog sabora, pozivajući se na navodno nepromjenljivu dvije tisuće godina staru tradiciju Katoličke crkve, kao što su pokazale izjave nakon dokidanja izopćenja četvorice biskupa krajem siječnja ove godine. Stoga je vrlo teško pretpostaviti da može doći do sporazumijevanja s Bratstvom pape Pija u prijepornim točkama i s obzirom na hermeneutiku Koncila sveukupno.⁷

Zacijelo Drugi vatikanski koncil nije bio raskid u smislu da je značio posve novo polazište glede pitanja kako Katolička crkva shvaća sebe i svoj nauk vjere. Ali je u važnim točkama otvorio nove obzore za promišljanje i djelovanje Crkve, bez kojih u međuvremenu ne možemo zamisliti njezin život; razbio je poneke redukcije i jednostranosti koje su prožimale lice Katoličke crkve u 19. i 20. st.

Na toj osnovi želio bih razmotriti pitanje o Crkvi u pluralizmu, kako nam se danas postavlja, dakle u odnosu na sadašnje stanje Katoličke crkve te na aktualnu sliku zapadnih društava. Zacijelo ne postoje gotovi recepti za prevladavanje izazova pluralizma; to osjećaju svi koji se iskreno s njim suočavaju. Ni u drugim razdobljima dosadašnje povijesti kršćanstva i Crkve ne mogu se pronaći polazišta koja bismo danas mogli doslovno primijeniti i provesti.

III.

Zato moja treća teza: Crkva ne smije svojim ishitrenim odgovorima ili paušalnim sudovima izbjegavati izazove koje sa sobom donosi današnji pluralizam. Štoviše, ona svaki put treba dobro promisliti. Treba vjerski, politički ili kulturalni razvoj pomno istraživati u svjetlu evanđelja i pritom iskreno priznati granice vlastite kompetencije. Mora načelno biti spremna na dijalog, a time i na učenje, što u određenim slučajevima ne isključuje da će jasno povući granicu. To vrijedi kako za politički tako i za kulturalni i vjerski pluralizam.

⁵ *Isto*, br. 44.

⁶ *Deklaracija o slobodi vjerovanja*, br. 2.

⁷ Usp. o tome Ulrich Ruh, *Sorgen. Der Papst schaffte den Rahmen für Gespräche mit der Piusbruderschaft*, u: Herder Korrespondenz, 8/2009., str. 382.

Politički je pluralizam konstitutivni element demokratskih država. On se izražava ponajprije u postojanju različitih političkih stranaka, koje međusobno konkuriraju, kod izbora se natječu za glasove građana, u svojim programima zastupaju različite koncepcije za rješavanje političkih problema. U mnogim su europskim državama dio stranačke scene i stranke koje se pozivaju na kršćanske vrijednosti i tradiciju kao temelj svojega djelovanja: u nekim zemljama dapače nose u imenu izričitu oznaku "kršćanski", primjerice u Njemačkoj, u Švicarskoj i u Nizozemskoj.

U demokratskim pravnim državama stranački pluralizam nije u političkim načelnim pitanjima neograničen. Naprotiv njega ograničavaju strukture političkog sustava što su ga sebi građani dali i ustavom utvrdili. Njemački državni ustav, primjerice, predviđa mogućnost da ustavni sud zabrani one stranke koje su protivne ustavu (*versassungsfeindlich*).⁸ Prvi članak ustava sadrži zauzimanje za "nepovredivost i neotuđivost ljudskih prava" te temeljna prava proglašava obvezujućim za zakonodavstvo i pravosuđe.

Time je označen i okvir za odnos Crkve prema političkom pluralizmu. U demokratskim uvjetima pravne države Crkva treba pozdraviti stranački pluralizam i natjecanje među strankama te mora načelno prihvatiti da se njezini članovi angažiraju u svim političkim strankama ili im kod izbora daju svoj glas. To vrijedi kako za stranke koje se glede načela svoje politike izričito pozivaju na kršćanstvo, tako i za one koje se toga odriču.

Crkva ima mogućnost u javnoj raspravi ali i u izravnim razgovorima s različitim strankama promicati svoje stavove i tako tražiti saveznike. Može se i distancirati od pojedinih stranaka i kritizirati ih, kad vidi da su svojom politikom povrijedile kršćanska načela. Ali se mora osobito truditi da stabilizira slobodarski i državnopravni sustav kao takav i da ga brani gdje je to potrebno. To je svakako važnije negoli zauzimanje za posebne crkvene interese, premda se ni to ne isključuje.

Ta načela vrijede za odnos između Crkve i demokratske pravne države općenito. Naravno u različitim europskim državama postoji širok raspon primjene tih načela. Na to utječe dotična crkvena situacija (Katolička crkva kao većinska Crkva ili kao manjina)

⁸ Usp. Grundgesetz, čl. 21.&2: "Stranke koje s obzirom na svoje ciljeve ili ponašanje svojih pristaša polaze od toga da nanesu štetu slobodnom demokratskom poretku ili da ga uklone ili da ugrožavaju opstanak Savezne Republike Njemačke, jesu protivne Ustavu. O pitanju protivnosti Ustavu odlučuje Savezni ustavni sud."

jednako tako kao i povijesno i kulturalno naslijeđe ili konkretni povijesno uvjetovani stranački sustavi u pojedinoj zemlji. Crkva nema posvuda iste mogućnosti da u procesu oblikovanja političkog mišljenja sudjeluje svojim savjetom. U Njemačkoj, primjerice, na saveznoj razini kao i na razini saveznih pokrajina postoje "Katolički uredi" koji koordiniraju političke inicijative Crkve, što je u europskoj usporedbi prije iznimka negoli pravilo.

Za sve je europske zemlje danas karakterističan veliki kulturalni pluralizam, u njima postoje najrazličitije kulturalne "scene". Hvala Bogu da su praktično svuda u Europi prošla vremena kada je država kao tutor ideološki usmjeravala kulturno djelovanje. Države se ograničuju na to da potiču kulturalne aktivnosti ponajprije financijski.

Kultura je izrazito višeslojni i raznoliki fenomen. Spektar se proteže od njegovanja klasične europske glazbene tradicije preko insceniranja spornih kazališnih predstava i suvremene produkcije filmova do pop-kulture kao vodećeg medija osobito mlađe generacije. U današnjoj kulturi višestruko je prisutan kršćanski element, a još više religiozni u širem smislu. To vrijedi za literaturu, prozu i poeziju, kao i slikarstvo i primijenjenu umjetnost, a napose za glazbu uključujući i pop glazbu. U Njemačkoj je prije nekoliko godina izišao roman čiji je glavni lik katolički svećenik⁹ koji je izazvao veliku pozornost, a nedavno je objavljen roman koji se bavi likom Isusa.¹⁰

Za Crkvu je bavljenje suvremenom, izrazito pluralnom kulturom vrlo osjetljiva stvar, ponajprije stoga što joj je vrlo teško kulturnu scenu obuhvatno i kompetentno promatrati i pratiti. Crkva uostalom sudjeluje sama u vrlo različitim kulturnim miljeima: crkveni i bogoslužni prostori mjesta su izvođenja starije i novije duhovne glazbe; istodobno, postoji i crkvena scena mladih sa svojim odgovarajućim glazbenim izražajnim oblicima. To neminovno dovodi do napetosti; često i u Crkvi različiti kulturni miljei ostaju međusobno strani.

Drugo, Crkvi je teško, jer lako može podleći kušnji da kulturnu produkciju jednostrano mjeri vlastitim dogmatskim ili moralnim mjerilima, da joj olako prigovara kako je blasfemična ili na nju prijeteći upire prstom. Za Crkvu bi bilo važnije da prepoznaje današnju kulturu s njezinim bogatstvom ali i s njezinim proturječnostima i lomovima i da pokuša voditi kritičku

⁹ Radi se o romanu Petre Morsbach *Gottesdiener*, Frankfurt, 2004.

¹⁰ Riječ je o romanu Arnolda Stadlera *Salvatore*, Frankfurt, 2008.

raspravu s tragovima religioznoga i kršćanskoga, a ne da takve tragove teološki i pastoralno ishitreno za se reklamira. Ako pomno i koliko je moguće nepristrano prati svoje kulturalno okruženje, Crkva može mnogo doznati o stanju današnjih ljudi, o njihovim "radostima i nadama, žalostima i strahu" (kako stoji na početku Pastoralne konstitucije *Gaudium et spes*) premda se mnogo toga u prvi mah doimlje stranim i teško razumljivim.

U kulturni pluralizam modernog društva spada uostalom i pluralizam etičkog ponašanja, što utječe na državno zakonodavstvo, a tiče se i Crkve i njezinih normi. Za Crkvu je etički pluralizam snažniji izazov negoli pluralizam u današnjoj kulturi. Sjetimo se samo rasprava o bioetičkim pitanjima (primjerice istraživanja matičnih stanica), o pobačaju i eutanaziji, ali i o zakonskom priznanju istospolnih životnih zajednica. U svakom slučaju, tu Crkva mora pokušati jasno dati do znanja da joj nije do zakonskog nametanja specijalnog morala, nego da ona svojim normama i ponudama orijentacije može i želi služiti cijelom društvu.

Za današnju Europu karakterističan je ne samo kulturalni pluralizam nego i novi oblik religijskog pluralizma. Doduše, europska situacija temeljito se razlikuje od one u dijelovima Afrike ili Azije gdje su kršćani među pripadnicima drugih religija više ili manje značajna manjina. U Zapadnoj Europi posljednjih je desetljeća islam postao po jačini druga religijska zajednica nakon kršćanskih crkava. Azijske religije poput hinduizma i budizma po brojnosti ne igraju pak veću ulogu, ali su ipak zacijelo prisutne.

Za Crkvu u zapadnoeuropskim zemljama, bilo u Francuskoj, Njemačkoj, Italiji ili Nizozemskoj, snažnija islamska prisutnost znači isto tako izazov kao i za dotične države.

Za državu i Crkvu postavlja se pitanje tko su sugovornici na strani muslimana; koliko su islamske predodžbe o pravu i običaji spojivi s općim državnim poretkom; potrebno je regulirati praktična pitanja suživota muslimana i ne-muslimana, osobito u školama i dječjim vrtićima.¹¹

U nastojanjima oko dijaloga s muslimanima Crkve su jednim dijelom odigrale ulogu predvodnika. One se u potpunosti zauzimaju za pravo muslimana da svoju vjeru prakticiraju individualno i kao zajednica te se suprotstavljaju širenju mržnje i predrasuda prema muslimanima. S obzirom na uređivanje suživota muslimana i ne-muslimana u europskim društvima još je mnogo otvorenih pitanja. U tom se kontekstu sve glasnije postavlja pitanje što za

¹¹ Usp. Herder Korrespondenz – Spezial "Muslime in Deutschland", Oktober, 2009.

današnju situaciju može značiti govor o kršćanskom prožimanju Europe, a što ne. U međuvremenu uvježbana sposobnost u ophođenju s pluralizmom, osobito s religijskim pluralizmom, na kršćansko-crkvenoj strani se u svakom slučaju još jednom pokazuje kao korisna za društvo u cjelini.

Od vremena Drugoga vatikanskog sabora Katolička je crkva razvila promijenjeno ophođenje s unutarcrkvenim pluralizmom. Taj novi smjer prema ekumenskom dijalogu i ekumenskoj suradnji posvuda je u Zapadnoj Europi pustio korijenje i donio vidljive plodove. Od tada je u različitim konfesionalno mješovitim zemljama između Katoličke crkve i Crkava proizašlih iz reformacije nastala gusta mreža kontakata i susreta, od najviše crkvene razine do župnih zajednica.¹² U Njemačkoj se sljedeće godine već po drugi put održava "Ekumenski dan Crkava", postoji krug za kontakte i razgovore između vodstva Evangeličke crkve u Njemačkoj i Njemačke biskupske konferencije; obje su Crkve podnijele zajedničko stajalište o gospodarskim i političkim pitanjima.

Jedinstvo između odijeljenih Crkava nije doduše još nigdje na vidiku. Katolička crkva i protestantske Crkve imaju još uvijek različite predodžbe o punom crkvenom zajedništvu. S obzirom na pojačano slabljenje kršćanskog naslijeđa i daljnju eroziju crkvenosti, Crkve na zapadu Europe ipak su sve više svjesne da se nalaze pred zajedničkim izazovima: One žele da kršćanstvo u uvjetima slobode i pluralizma u Europi zadobije veću fascinantnu snagu i da pokaže više religijske privlačnosti. Zato je potrebna produktivna razmjena između kršćana i Crkava različitih konfesionalnih obilježja, između njihovih teologija i smjerova duhovnosti. U svakom slučaju, tu ima još puno posla.

Ni za jednu Crkvu pluralizam nije samo izazov koji dolazi izvana, iz društva i kulture. Uvijek je to i problem njezine unutarnje organizacije, u njoj prisutne napetosti između jedinstva i raznolikosti. U tom pogledu, Katolička crkva ima poseban položaj među kršćanskim Crkvama, pritom mislim na "latinsku" Crkvu, dakle ne uzimajući u obzir istočne katoličke crkve. Katolička crkva jedina ima jedinstveni organizacijski ustroj širom svijeta, jedinstveni pravni sustav, velikim dijelom jedinstveno bogoslužje i povrh toga hijerarhijsko vodstvo koje ima široke punomoći.

¹² Usp. Ulrich Ruh, *Unterwegs zur Einheit. Erfolge, Herausforderungen und Perspektiven des katholischen Engagements für die Ökumene*, u: Wolfgang Beinert (Hg.), *Vatikan und Pius-Brüder. Anatomie einer Kirche*, Freiburg, 2009.

IV.

Stoga moja četvrta i posljednja teza: Katolička crkva iza sebe ima razdoblje silnoga ujednačavanja pa je i kao reakciju na te jednostranosti Drugi vatikanski koncil legitimirao veću raznolikost u crkvenom životu. Ona je danas sposobna tim putem, oprezno, ali i hrabro, ići naprijed. Crkveno jedinstvo i identitet nisu ozbiljno ugroženi pa bi stoga mogla podnijeti i sebi dopustiti više unutarnje pluralnosti.

U svezi s tim navodim nekoliko primjera u natuknicama: Umjesto da se kao odlučujući kriterij za rimsko odobrenje prijevoda liturgijskih tekstova uzima što vjernija orijentacija na latinski tekst, bilo bi važno stvoriti jezično kvalitetne i u dobrom smislu razumljive liturgijske tekstove u različitim jezicima. Umjesto da biskupske odluke o crkvenom dopuštenju poučavanja za teologe ovise o odluci iz Rima, bilo bi potrebno veće pouzdanje u odgovornost biskupa.

Katolička crkva širom svijeta trebala bi teolozima dopustiti više mogućnosti i prostora u radu na novom usvajanju i tumačenju predanih formulacija vjere koji je danas potreban, isto tako u nastojanjima oko međureligijskog dijaloga ili oko neophodnog i teškog dijaloga s raznolikom današnjom kulturom. Trebalo bi preispitati nameću li crkveni propisi mjesnim Crkvama nepotrebna ili čak kontraproduktivna ograničenja za crkveno svjedočanstvo.

I na kraju: Unutarnja pluralnost u Crkvi zacijelo nije svrha samoj sebi nego je treba prosuđivati po tome koliko je uskađena s biti cjelokupnoga crkvenog djelovanja i sa svrhom svakoga crkvenog zajedništva, koliko dakle služi naviještanju evanđelja i njegova svjedočenja djelima ljubavi prema bližnjemu. To osobito vrijedi za Katoličku crkvu, koja trenutačno prolazi vrlo tešku dionicu puta u svojoj novijoj povijesti; no vrijedi i globalno, ali i posebno za Katoličku crkvu u današnjoj Europi.¹³ Možemo se samo nadati da će ona bez veće štete prevladati poteškoće.

(Prijevod s njemačkog na hrvatski: *Nediljko A. Ančić*)

KIRCHE IM PLURALISMUS

Deutsche Version des Artikels: www.kbf-st.hr/Casopisi/CUS.htm

¹³ Usp. Ulrich Ruh, *Wohin geht die Kirche?*, u: Herder Korrespondenz, April, 2009., str. 163-165.